

Designing a Strategic Model for Controlling Social Unrest

Received: 12, April, 2025

Accepted: 09, August, 2025

Article type: Research Article

PP: 35-72

DOI:

[10.22034/entezam.2025.1282336.2675](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1282336.2675)

Behrouz Asadollahi

PhD student in Crime Management,
Amin University of Management
Sciences, Tehran, Iran.

(Corresponding author).Email:

behrozasadilahi911@gmail.com

Sayad Darvishi

Associate Professor, Strategic
Management Department, Amin
University of Law Enforcement
Sciences, Tehran, Iran.. Email:

s49darvishi@gmail.com

Behrouz Rashnoodi

PhD student in National Security,
National Defense University, Tehran,
Iran. Email:

rashnodybehroz57@gmail.com

Abstract

Background and Objective: Social unrest, as a widespread and complex phenomenon, creates numerous challenges in societies. Failure to timely control such unrest can lead to other crises, incur irreparable costs, and cause unintended and undesirable transformations. Therefore, this study aims to propose a strategic model for controlling social unrest.

Method: This research is applied-developmental in purpose and qualitative in data type, conducted using qualitative content analysis. The participants included experts and specialists in the field of social unrest, selected through purposive sampling and theoretical saturation, totaling 14 individuals. Data were collected via semi-structured interviews. To ensure validity and reliability, criteria of transferability, dependability, and confirmability were applied.

Findings: Based on the interviews, the findings were categorized into 10 dimensions: pre-emptive action, prevention, social aspects, psychological operations, information dominance, intelligence, interaction, structure and organization, technology, and confrontation. These included 35 components and 140 indicators, culminating in the final model.

Results: The results confirm that the strategic model for controlling social unrest is designed based on an accurate understanding of the underlying causes of unrest. Using a multifaceted approach encompassing information dominance, pre-emptive action, prevention, social strategies, psychological operations, intelligence, interaction, organizational structure, technology, and confrontation, the model can assist in crisis management, strengthen social capacities, reduce harm caused by unrest, and serve as a basis for planning by relevant authorities.

Keywords: Model, Strategy, Strategic model, Control, Social unrest.

Citation(APA): Asadollahi, Behrouz, Darvishi, Sayyad, & Rashnoodi, Behrouz (2025). Designing a Strategic Model for Controlling Social Unrest, *Journal of Social Order*, 17(1), 35-72. Doi: [10.22034/entezam.2025.1282336.2675](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1282336.2675)

طراحی الگوی راهبردی کنترل ناآرامی‌های اجتماعی

چکیده

زمینه و هدف: ناآرامی‌های اجتماعی به عنوان پدیده‌ای گسترده و پیچیده، چالش‌های بسیاری را در جوامع ایجاد می‌کنند که کنترل نکردن به‌موقع آنها زمینه‌ساز بروز بحران‌های دیگر شده و هزینه‌های جبران‌ناپذیری را در پی داشته و می‌توانند منجر به تحولات ناخواسته و نامطلوبی شوند. از این‌رو هدف این پژوهش، ارائه الگوی راهبردی کنترل ناآرامی‌های اجتماعی است.

روش: روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی- توسعه‌ای و از نظر نوع داده، کیفی بوده و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. جامعه مشارکت‌کنندگان، شامل خبرگان و صاحب‌نظران حوزه ناآرامی‌های اجتماعی بوده‌اند که تعداد آنها با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و اصل اشباع نظری به ۱۴ نفر رسید. گردآوری داده‌ها با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شده و برای اطمینان از روایی و پایایی، از معیارهای اعتبار انتقال‌پذیری، قابلیت اعتماد و تاییدپذیری استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش: یافته‌ها بر اساس مصاحبه‌های انجام شده، در ۱۰ بعد شامل: پیش‌کنشگری، پیش‌کنشگری، اجتماعی، عملیات روانی، اشراف اطلاعاتی، هوشمندی، تعامل، ساختار و سازمان، فناوری و مقابله، ۳۵ مولفه و ۱۴۰ شاخص، دسته‌بندی و مدل نهایی ترسیم شد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر مؤید این مهم است که الگوی راهبردی کنترل ناآرامی‌های اجتماعی بر اساس شناخت دقیق بسترهای وقوع ناآرامی‌ها طراحی شده و با استفاده از رویکردهای چندجانبه؛ اشراف اطلاعاتی، پیش‌کنشگری، پیش‌گیری، اجتماعی، عملیات روانی، هوشمندی، تعامل، ساختار و سازمان، فناوری و مقابله می‌تواند به مدیریت بحران و تقویت توانمندی‌های اجتماعی و کاهش آسیب‌های ناشی از ناآرامی‌ها کمک کند و مبنایی برای برنامه‌ریزی از سوی مراجع ذخیل در موضوع قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: الگو، راهبرد، الگوی راهبردی، کنترل، ناآرامی اجتماعی.

دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۳

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۸

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: ۳۵-۷۲

شناسه دیجیتال (DOI):

[10.22034/entezam.2025.1282336.2675](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1282336.2675)

بهروز اسداللهی

دانشجوی دکتری مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

behrozasadilahi911@gmail.com

صیاد درویشی

دانشیار گروه مدیریت راهبردی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

s49darvishi@gmail.com

بهروز رشنودی

دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

rashnodybehroz57@gmail.com

استناد (APA): اسداللهی، بهروز، درویشی، صیاد، و رشنودی، بهروز (۱۴۰۴). طراحی الگوی

راهبردی کنترل ناآرامی‌های اجتماعی. نشریه علمی انتظام اجتماعی، ۱۷(۱)، ۳۵-۷۲.

شناسه دیجیتال: [10.22034/entezam.2025.1282336.2675](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1282336.2675)

بعد از وقوع انقلاب اسلامی ایران، شرایط و ماهیت ناآرامی‌ها متفاوت بوده و جنبش‌های اجتماعی نوینی به وجود آمده که هر از چند گاهی، کشور را با چالش‌های جدی مواجه کرده است. روند این ناآرامی‌ها از سه دهه گذشته تاکنون، نشان می‌دهد که این تحولات، خشونت‌های سیاسی و اجتماعی گوناگونی را در پی داشته و شدت و گستردگی آنها نیز روزبه‌روز در حال افزایش است (تقوی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۲). از طرفی، مواجهه با ناآرامی‌های اجتماعی در قالب یک چالش بزرگ مطرح بوده که تأثیر اساسی بر روابط انسانی، محیط پیرامونی و توسعه جامعه دارد. ناآرامی‌های اجتماعی، از تنش‌ها و اختلاف‌های کوچک در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و ... تا مواجهه با مسائل بزرگ اجتماعی به شکل گسترده و با ماهیت‌های مختلف خود را نشان می‌دهند (کوهن، ۲۰۲۳: ۹۷). امروزه با نگرش به اطلاعات و آمار موجود در جامعه، شاهد گسترده شدن اشکال ناآرامی‌های اجتماعی هستیم که نسبت به دهه‌های گذشته، ماهیت آنها متفاوت‌تر شده است و بیشتر ناآرامی‌های اجتماعی تحت‌تأثیر پیشران‌های مختلف و متفاوت داخلی و خارجی صورت می‌گیرد که نوک پیکان مواجهه با این ناآرامی‌ها، فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی است. همچنین سوابق ناآرامی‌ها نشان می‌دهد که سرعت تغییرات و شیوه کنشگران و نیز روند تحول این ناآرامی‌ها در کشور، مدام در حال تغییر بوده و بازخوردهای ملی و بین‌المللی ناشی از آن، بسیار مهم است و هزینه‌های بیشمار مادی، انسانی، ملی و بین‌المللی به جامعه و مردم و نظام وارد می‌کند.

فرماندهی کل انتظامی کشور با توجه به وظایف ذاتی در این مسئله، از جمله سازمان‌هایی است که با چالش تغییرات محیطی و تنوع روزافزون ماموریت‌ها روبه‌رو بوده و به شدت نیازمند تطبیق فرایندهای سازمانی با تحولات محیطی و بهره‌گیری از امکانات و دانش روزآمد و پیشرفت‌های بین‌المللی است و می‌تواند با درک صحیح از پیشران‌های ناآرامی اجتماعی،

آمادگی متناسب با شرایط و وضعیت‌های مختلف را برای مواجهه با ناآرامی‌ها کسب نماید و از الگویی مناسب برای کنترل و مقابله با آن پیروی کند. پرواضح است که پلیس بر اساس کارکردهای ذاتی خود وظیفه دارد تا ناآرامی‌ها را به نحوی مطلوب و بهینه کنترل کرده و از گسترش آن جلوگیری کند. کنترل و جلوگیری از گسترش ناآرامی‌ها و بحران‌ها در حالت کلی، منوط به اشراف اولیه و واکنش صحیح و به‌موقع است و در این راستا، عملکرد حرفه‌ای پلیس در این حوزه، نیازمند داشتن الگویی کارآمد و اثربخش است.

بنابراین، این پژوهش در صدد آن است تا الگویی برای کنترل ناآرامی‌ها در سطح راهبردی برای سازمان انتظامی ارائه کند. بنابراین، پرسش اصلی پژوهش حاضر عبارت است از این که «الگوی راهبردی کنترل ناآرامی‌های اجتماعی چگونه است؟».

پیشینه

وثوقی اصل (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «مطالعه الگوهای مؤثر یگان ویژه فراجا در پیشگیری و مدیریت خشونت و ناآرامی اجتماعی» به این نتیجه رسیده که هرچه میزان تعامل اطلاعاتی - مجازی پلیس با جامعه؛ شدت اعتماد نهادی به اقدامات پلیس و تعامل فرهنگی پلیس با جامعه بیشتر شود به همان اندازه، آن‌ها نقش مؤثری در پیشگیری و مدیریت خشونت و ناآرامی خواهند داشت.

رجبی تاج‌امیر (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «رویکردها و سازوکارهای پلیس در پیشگیری از ناآرامی‌های اجتماعی» عنوان داشته که رویکردها و سازوکارهای پیشگیرانه پلیس عبارت است از: مداخله‌ای نرم و مبتنی بر حل مسئله مهار ناآرامی‌ها؛ تعاملی و همکاری سازمان‌های مؤثر؛ رویکردهای مطالبه‌گری و تحرک‌بخشی؛ و همچنین سازوکارهای آموزشی و پشتیبانی؛ حمایت قضایی؛ فناوری؛ برنامه‌ای و اجرایی.

کریمی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی انتظامی پیشگیری از شکل‌گیری اجتماعات غیرقانونی و کنترل آن» نشان داد، می‌توان یک الگو در

ابعاد، اجتماعات غیرقانونی صنفی - کارگری و سیاسی - امنیتی را طراحی کرد. در بُعد اجتماعات غیرقانونی صنفی - کارگری، مؤلفه‌های «اصول چهارگانه سلسله مراتبی (مسئول‌سازی، هدایتی، حمایتی و اقدامی)، هدایت معترضان به داخل دستگاه مربوطه و پیش‌بینی محل مناسبی برای معترضان» شناسایی شد. در بُعد اجتماعات غیرقانونی سیاسی - امنیتی، مؤلفه‌های «عملیات فضای مجازی، عملیات روانی و روشن‌گری، عملیات اطلاعاتی و عملیات انتظامی» شناسایی شد.

مفخمی و احتشامی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «تحلیل امنیتی - اجتماعی ناآرامی‌های پاییز ۱۴۰۱» عنوان داشتند که، ناآرامی‌های جدید با استفاده از ارتباطات اینترنتی به دنبال تئوری پردازي محافل فکری برای به دست گرفتن افکار عمومی جوانان، زنان و اقلیت‌های مذهبی و قومی بوده که مقابله با آن، لزوم توجه به استقلال فکری، مطالبه‌گری و مقابله با جنگ شناختی است. از طرفی، اطلاع‌رسانی به مردم با روایتگری اول برای جلوگیری از روایت‌سازی‌های دشمنان و مخالفین باید در اولویت اقدامات قرار گیرد.

محمودبابویی، ذوالفقاری، رادان و بیات (۱۴۰۱) در تحقیقی با عنوان «عملیات روانی - رسانه‌ای مؤثر بر تعامل سازمانی برای مدیریت بحران‌های امنیتی» اعلام داشتند که پاسخگویی سازمان‌ها و رضایت‌مندی افراد جامعه، تعامل دستگاه‌ها با همدیگر، مقابله با ناهنجاری‌ها، پایبندی جامعه به ارزش‌ها، همبستگی جامعه، تاب‌آوری جامعه در برابر ناهنجاری، فعالیت‌ها و مراسم‌های مذهبی، بصیرت جامعه و شناخت دشمن، فعالیت رسانه‌ای در امیدافزایی، استفاده از نرم‌افزار داخلی، حفاظت حریم خصوصی، شفافیت و صداقت در ارائه اطلاعات و پایبندی جامعه به قانون بر تعامل سازمانی تأثیرگذار هستند. زیکا^۱ (۲۰۲۵) در مقاله‌ای با عنوان «اعتراض عمومی و ناآرامی مدنی» نتیجه می‌گیرد که دولت‌ها و مقامات برای سرکوب ناآرامی‌های مدنی ناشی از اعتراضات، بر اقدامات تهاجمی و فزاینده سخت‌گیرانه تکیه کرده‌اند. از جمله، آنها به اختیارات اضطراری روی آورده و از روش‌های پلیسی تهاجمی استفاده کرده‌اند.

^۱Zick

گواما^۱ (۲۰۲۴) در تحقیقی با عنوان «رویکردهای تحول آفرین برای مدیریت ناآرامی های دانشجویی در دانشگاه آفریقای جنوبی» اعلام داشته که فقدان ساختار مناسب برای مدیریت ناآرامی ها و عدم مشارکت دانشجویان در تصمیم گیری، چالش های مهمی در مدیریت ناآرامی های دانشجویی ایجاد می کند. راه حل های بالقوه برای این چالش ها شامل: ایجاد ساختارهای مناسب، مشارکت سهامداران در فرآیندهای تصمیم گیری و ایجاد زمینه های مشترک بین ذینفعان است.

رساله^۲ (۲۰۲۳) در مقاله ای با عنوان «امنیت شهری، فضای عمومی و کنترل اعتراض» به افزایش اقتدارگرایی دولتی، خطر حاشیه نشینی شهری و جرم انگاری آنها اشاره داشته و اقدامات عدالت کیفری در ترکیب با ابزارهای اداری و ترکیبی را توصیه کرده و در نهایت اعلام داشته که سیاست هایی که عمدتاً پیشگیرانه بودند به تدریج به سیاست های امنیت عمومی ملی و تنبیهی تر و در نهایت به نظم عمومی تبدیل شدند.

آچاسیو^۳ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان «واکنش نظامی به اعتراضات در دموکراسی های آمریکای لاتین» اعلام داشته که اعتراض های اجتماعی، یکی از ویژگی دموکراسی در آمریکای لاتین است. ولی دولت ها این اعمال را تهدیدی برای ادامه کار خود می بینند و توسط پلیس وارد عمل می شوند. پلیس در مقابله برای تجمع ها و اعتراضات، از کنشگری نرم تا برخورد سخت را از خود نشان می دهد.

هادسون و والش^۴ (۲۰۲۱) در مقاله ای با عنوان «ناآرامی اجتماعی در بریتانیا و ترکیه: خشونت پلیس علیه افراد جامعه» نشان داده که افزایش بی عدالتی اجتماعی در انگلیس و فرسایش دموکراسی بسیار زیاد در ترکیه، دوگانگی مداخله دولت را روشن کرده، زیرا دولت، برخورد سریع اعتراض بدون تحکیم عدالت و اعتماد عمومی در جامعه را در سر لوجه کار قرار داده اند. این

۱. Gwama
 ۲. Rossella
 ۳. Acacio
 ۴. Hadson & Valesh

مطالعه تطبیقی اشاره داشته بریتانیا و ترکیه، دارای اشتراکات زیادی در سرکوب اعتراضات دارند. پس از بررسی کلیه پژوهش‌های پیشین مرتبط با موضوع مورد بحث، در آن مطالعات نیز به‌طور تلویحی به نقش پلیس و نوع شورش‌ها، استفاده از رویکرد مقابله و رویکرد مدارا اشاره شده، اما حلقه مفقوده در این راستا، فقدان معرفی الگویی عملی و قابل اجرا در راستای کنترل ناآرامی‌های اجتماعی است و این پژوهش در نظر دارد تا ناآرامی‌های اجتماعی را به عنوان چالش و تهدید دائمی اجتماعی مورد بررسی قرار داده و با ارزیابی و پیش‌نگری، مدلی خاص ارائه کرده تا ضمن جلوگیری از بروز ناآرامی‌ها، نسبت به کنترل آن نیز اقدام شود.

مبانی نظری

الگوی راهبردی؛ الگوی منسجمی است که با تنظیم منطقی عوامل و مؤلفه‌های اصلی راهبردی روابط بین آنها را به بهترین شکل ممکن ترسیم کرده و چگونگی دستیابی به اهداف را میسر سازد (حمیصی، ۱۳۹۱: ۱۶) و ناآرامی اجتماعی ابراز نارضایتی گروه‌هایی از مردم است که موجب برهم خوردن نظم جامعه و وقوع جرائم و تخلف‌ها می‌شود. هدف ناآرامی می‌تواند دربردارنده طیفی از ابراز نارضایتی نسبت به یک سیاست/ نهاد/ شرایط تا براندازی شود (عسگری، ۱۳۹۹: ۴۶). ناآرامی‌های اجتماعی از مفاهیم بنیادین حوزه مطالعات امنیتی به‌شمار می‌رود. موضوع فوق از ابتدای قرن بیستم مورد توجه صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی قرار گرفته است، ولی در جمهوری اسلامی ایران از سال‌های گذشته تاکنون به جز چند مورد محدود، توجه چندانی به موضوع و بررسی علمی ناآرامی‌های اجتماعی نشده است (یلز، ۱۳۹۵: ۱۲). ناآرامی در قالب اعتراض، آشوب و سایر موارد آن، یکی از پدیده‌های رایج و شناخته شده در اکثر جوامع است (صفایی و محقق‌داماد، ۱۴۰۱: ۱۰). مختل نمودن رفت‌وآمد مردم، مسدود کردن خیابان‌ها، حمله پراکنده به نیروهای پلیس و شهروندان (و در بعضی موارد خشونت مسلحانه

محدود)، ایجاد آسیب و خسارت به اموال عمومی و خصوصی، سر دادن شعارهای مغایر با اصول و مبانی جامعه و مواردی از این قبیل که به شکل آگاهانه و یا ناآگاهانه صورت می‌گیرد و با قواعد و قوانین موجود کشور در تعارض است، مصادیق ناآرامی به شمار می‌رود (عسگری و حسینی، ۱۴۰۰: ۲۳۰). ناآرامی، به سطحی از بحران نیز گفته می‌شود. رفتارها و اقدامات جمعی که مختل‌کننده نظم عمومی هستند، این رفتارها در بعضی موارد همراه با سازماندهی بوده و برخی مواقع بدون سازماندهی و رهبری است. به‌طور معمول این اعمال و رفتارها با خشونت و تنش جدی در آمیخته می‌شود. ناآرامی، واکنش و اعلام نارضایتی عمومی به کژکاری دولت است. این مرحله، معمولاً ابتدایی‌ترین شکل از یک جنبش اجتماعی بوده و ممکن است ادامه یابد و سال‌ها به طول انجامد (دروگر، ۱۳۹۰: ۲۲).

رفتار جمعی (اسملسر)^۱؛ منظور اسملسر از رفتار جمعی، کنشی است که از سوی گروهی از افراد جامعه به وقوع می‌پیوندد و اغلب ماهیتی هیجانی و انفجار آمیز دارد و نظم مستقر را دستخوش اختلال می‌سازد. او در ذیل مفهوم رفتارهای جمعی اعتراض‌آمیز (بحران‌زا)، پنج دسته واکنش قرار می‌دهد: ۱- وحشت‌زدگی؛ ۲- هیجان جمعی (هیستری جمعی)؛ ۳- طغیان خصومت‌آمیز (شورش)؛ ۴- جنبش معطوف به هنجار و ۵- جنبش معطوف به ارزش.

نظریه همگرایی جمعی؛ هوفر^۲ که از بانیان دیدگاه هم‌گرایی است، معتقد است افراد شرکت‌کننده در یک کنش بحران‌آفرین، صرف‌نظر از وجوه افتراقی که از حیث هوش، شخصیت، اقتصادی و جز آن دارند، دارای یک یا چند ویژگی مشترک برجسته‌ای هستند که موجب پیوستگی و انسجام آنان می‌شود. به باور او، یک اجتماع معترض فقط گردهم آمدن اتفاقی عده‌ای غریبه و ناآشنا نیست، بلکه تجمع عده‌ای از افراد ناراضی و معترض است که دست‌کم برخی انگیزه‌ها، نیازها و هیجانات آنان مشترک است (حسین‌پور، ۱۳۹۹: ۱۶۵).

^۱ Smelser
^۲ Huffer

نظریه بسیج منابع؛ چارلز تیلی^۱ به عنوان یکی از تئوری‌پردازان رویکرد بسیج منابع توجه خود را به شکل‌های خاصی از رفتارهای جمعی معطوف می‌کند. او چهار جزء اصلی عمل جمعی را به شرح زیر مشخص می‌کند.

۱- سازمان یا گروه‌های درگیر: جنبش‌های اعتراضی تا اندازه زیادی سازمان یافته‌اند و از شکل‌گیری خودبه‌خودی جماعت تا گروه‌های انقلابی سخت منضبط، متغیرند. برای مثال جنبشی که کاسترو آن را رهبری می‌کرد ابتدا به صورت یک دسته کوچک چریکی بود که در نهایت توانست به عنوان یک نیروی مسلح به پیروزی برسد.

۲- بسیج: بسیج شامل شیوه‌هایی است که به وسیله آن‌ها یک گروه، کنترل منابع کافی را برای امکان‌پذیر ساختن عمل جمعی به دست می‌آورد. این‌گونه منابع ممکن است شامل ذخایر کالاهای مادی، حمایت سیاسی یا سلاح‌ها و تجهیزات نظامی باشد.

۳- منافع مشترک: کسانی در عمل جمعی شرکت می‌کنند که جایگاه مشابهی در ساختار اجتماعی داشته و به دنبال منافع و اهداف مشترکی باشند. این منافع و اهداف مشترک همواره اساس بسیج برای عمل جمعی گروه‌ها و احزاب می‌شوند.

۴- فرصت: گاهی حوادثی کاملاً اتفاقی رخ می‌دهد که فرصت‌هایی برای دنبال کردن هدف‌هایی انقلابی فراهم می‌آورد. بسیاری از اشکال عمل جمعی در انقلاب‌ها به شدت از این‌گونه رویدادهای اتفاقی تأثیر می‌پذیرند. (کوهن، ۲۰۱۰: ۶۷۵).

ناآرامی‌های اجتماعی همان شکاف‌های اجتماعی پایدار و ناپایداری هستند که ریشه‌ای عمیق یا سطحی دارند و به شرح زیر تقسیم‌بندی می‌شوند:

^۱ Charles Tilly

۱- ناآرامی‌های مبتنی بر پدیده شهرها یا روستاهای رقیب مانند: ناآرامی‌های قزوین در سال ۱۳۷۳، سبزوار، نیشابور، قائنات و قوچان در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۱.

۲- ناآرامی‌های مرتبط با تقسیمات کشوری که معمولاً بحث تبدیل یک شهرستان به مرکز استان و یا تغییر یکی از واحدهای تقسیمات اداری و سیاسی کشور به وضعیتی بالاتر می‌باشد، مانند: کازرون در سال ۱۳۹۶.

۳- ناآرامی‌های اجتماعی مبتنی بر اتفاقات قومی در شهرهای رقیب: برخی وقایع و حوادث، نظیر: قتل‌ها، دعاوی اراضی، اظهارات تحریک‌کننده برخی مسئولان و یا معتمدان محلی در ارتباط با شهر رقیب و غیره.

۴- ناآرامی‌های اجتماعی ناشی از معضلات حاشیه‌نشینی و زندگی شهری.

۵- ناآرامی‌های مبتنی بر موضوع‌ها و تنش‌های قومی و یا اقلیت‌های مذهبی.

۶- ناآرامی‌های اجتماعی - سیاسی مرتبط با انتخابات: این نوع ناآرامی‌ها عموماً در ارتباط با انتخابات ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی یا شورای شهر در سطح شهرهای کوچک و یا بزرگ رخ می‌دهد، مانند: ناآرامی‌های سال ۸۸.

۷- ناآرامی‌های شخص‌محور: این موضوع بر اساس احساس فاصله با فرد مشهور و یا شخصیت‌های تاریخی و سیاسی و غیره انجام شده که پرتنش و دامنه‌دار بودن آن از ویژگی‌های مهم این نوع ناآرامی‌ها است.

۸- ناآرامی‌های حوزه صنفی: این ناآرامی‌ها، معمولاً مسائل اقتصادی، حقوق و مزایا، سختی و شرایط کار، وضع برخی از قوانین و مقررات و اعتراض به برخی موارد مدیریتی و نقص‌های امنیتی مرتبط را شامل می‌شود، مانند: ناآرامی‌های کارگری، معلمان و آشوب‌های سال ۹۸.

۹- ناآرامی‌ها با محوریت دانشگاه: این ناآرامی‌ها در قالب هویت دانشجویی و یا فاقد هویت دانشجویی، ولی با مصادره این هویت، پدید آمده و شکل می‌گیرند، مثل: کوی دانشگاه تهران ۱۳۷۸ (حیدرنیا، ۱۴۰۰: ۵۲).

از مهمترین ناآرامی‌های شکل گرفته در ایران پس از انقلاب سال ۱۳۵۷، می‌توان به ناآرامی‌های سال‌های ۱۳۷۱، ۱۳۷۴، ۱۳۷۸، ۱۳۸۸، ۱۳۹۶، ۱۳۹۸، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ اشاره کرد. بنابراین، با توجه به موضوع پژوهش، به اختصار به چگونگی ناآرامی‌های سال‌های گذشته اشاره می‌شود.

جدول ۱- مهمترین ناآرامی‌ها در سه دهه اخیر

ر	تاریخ	علت شکل‌گیری	گستره و قلمرو	طبقات درگیر	خواسته‌ها و اهداف	روش اعتراض	رهبران	نتیجه
۱	خرداد ۱۳۷۱	تخریب سکونتگاهی غیررسمی	مشهد	حاشیه‌نشینان	اقتصادی	از ابتدا خشونت‌آمیز	دارای رهبران مشخص	عقب‌نشینی - مواجهه پلیسی
۲	فروردین ۱۳۷۴	افزایش نرخ کرایه تاکسی	تهران	حاشیه‌نشینان	اقتصادی	ابتدا مسالمت‌آمیز و سپس خشونت‌آمیز	دارای رهبران مشخص	عقب‌نشینی - مواجهه پلیسی
۳	تیر ۱۳۷۸	جنیش دانشجویی	تهران	دانشجویان	سیاسی	ابتدا مسالمت‌آمیز و سپس خشونت‌آمیز	دارای رهبران مشخص	صرفاً مواجهه پلیسی
۴	خرداد ۱۳۸۸	اعتراض به نتایج انتخابات	تهران و چندین شهر بزرگ و کوچک	طرفداران کاندیداهای معترض انتخابات	سیاسی	ابتدا مسالمت‌آمیز و سپس خشونت‌آمیز	دارای رهبران مشخص	عقب‌نشینی - مواجهه پلیسی
۵	دی ۱۳۹۶	اعتراض به تخلفات موسسات مالی و اعتباری	مشهد، تویسرکان، کرج، شاهین شهر، اهواز	مالباختگان و حاشیه‌نشینان	اقتصادی	ابتدا مسالمت‌آمیز و سپس خشونت‌آمیز	فاقد رهبران مشخص	ساماندهی موسسات - مواجهه پلیسی
۶	آبان ۱۳۹۸	اعتراض به افزایش قیمت بنزین	پنج استان ویژه و به‌طور کلی ۲۲ استان	حاشیه‌نشینان و طردشدگان اجتماعی و سیاسی	اقتصادی	از ابتدا خشونت‌آمیز	فاقد رهبری مشخص	صرفاً مواجهه پلیسی
۷	آذر ۱۴۰۰	اعتراض به کم‌آبی	اصفهان، خوزستان، چهارمحال بختیاری	کشاورزان و همراهی برخی از صنوف و...	اقتصادی	ابتدا مسالمت‌آمیز و سپس خشونت‌آمیز	فاقد رهبری مشخص	اقتناع‌سازی - مواجهه پلیسی
۸	شهریور ۱۴۰۱	اعتراض به مرگ خانم امینی	تهران و اکثر استان‌های کشور	اقشار مختلف مردم با تحریک و اغوای فضای مجازی و سلبریتی‌ها و...	اجتماعی فرهنگی	ابتدا مسالمت‌آمیز و سپس خشونت‌آمیز	فاقد رهبری مشخص در داخل - دارای رهبری چندگانه در خارج کشور	عقب‌نشینی - اقتناع‌سازی و مواجهه پلیسی

پیشران‌های بروز ناآرامی‌ها در ایران را به شرح زیر می‌توان برشمرد:

۱- پیشران ضدانقلابی و براندازی: اصولاً ناآرامی با پیشران ضدانقلابی و براندازی به‌صورت ماهرانه طراحی می‌شود و به راحتی قابل تشخیص نیست و به مرور زمان توسط عوامل اصلی و با سوءاستفاده از احساسات مردم، ماهیت خود را آشکار کرده و تبدیل به پیشران ناآرامی می‌شود. از جمله نشانه‌های آن: عناصر اصلی آموزش‌دیده و سازمان‌یافته، دامنه بالای تخریب اموال عمومی، تحریک افکار عمومی از طریق زنان، کشته سازی، احتمال استفاده از سلاح و غیره است.

۲- پیشران‌های سیاسی: ناآرامی با پیشران سیاسی معمولاً حین تبلیغات انتخاباتی یا بعد از اعلام نتایج انواع انتخابات روی می‌دهد. احزاب، گروه‌ها و جریان‌های سیاسی نیز زمینه‌ساز و هدایتگر اغتشاشات با پیشران سیاسی می‌شوند. بعضی از دلایل بروز ناآرامی‌ها با پیشران سیاسی، عبارت‌اند از: تضادها و شکاف‌های سیاسی بین جامعه و یا بخشی از دستگاه حاکم، تضادها و رقابت‌های خصمانه بین احزاب و جریان‌های مختلف با دستگاه حاکمیتی، تضاد و اختلاف بین جریان‌های مختلف در دستگاه حاکمیتی.

۳- پیشران‌های اقتصادی: گرانی، بیکاری، ورشکستگی شرکتها و مؤسسات مالی، پیشران تعداد زیادی از اعتراضات و آشوب‌ها هستند. در ناآرامی با پیشران اقتصادی اصولاً باید تا آنجا که امکان دارد تمام توان خود را متمرکز کنترل اوضاع بدون توسل به خشونت کرد. بعضی از دلایل بروز ناآرامی‌ها عبارت‌اند از: قوانین و روابط مربوط به کارگران و کارفرمایان، اقتصاد آزاد و تبعات آن در محیط داخلی کشور، وضعیت تورم و نرخ بیکاری بالا.

۴- پیشران‌های زیست محیطی: پدیده‌هایی مانند خشکسالی در ایران، ضمن ایجاد مشکلات جدی در معیشت مردم، چالش‌های امنیتی را نیز به‌دنبال دارد. بعضی از دلایل بروز ناآرامی با پیشران زیست محیطی عبارت‌اند از:

خشکسالی و مسئله کمبود آب، انتقال آب از یک استان به استان دیگر، سهم‌خواهی کشاورزان دوردست از منبع آبریز، نفوذ ریزگردها و اعتراض‌های ناشی از آن.

۵- پیشران‌های اجتماعی، فرهنگی، قومی و مذهبی: حساسیت مذهبی و قومی کشور در طول سال‌های اخیر آنقدر بالا رفته که با کوچکترین حرکت نسنجیده، منطقه‌ای را روزها و هفته‌ها متشنج می‌کند و با جوسازی رسانه‌ها در فضای مجازی بازتاب بین‌المللی پیدا می‌کند و گاهی زمینه دخالت‌های غیرمستقیم و مستقیم آنان را نیز رقم می‌زند. راهکار اصولی مقابله با هرگونه اغتشاش، با پیشران قومی و مذهبی باید هوشمندانه باشد. در این راستا شناخت کامل و عمیق پیشران جریان‌های قومی و مذهبی برای پلیس، ضروری است (کرمی، ۱۴۰۲: ۶۱-۵۳ و رضایی، ۱۴۰۱: ۸۴-۷۱).

روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی- توسعه‌ای بوده و از نظر رویکرد، کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی برای دستیابی به الگو انجام شده است. مشارکت‌کنندگان شامل: سیاست‌گذاران، فرماندهان اجرایی، کارشناسان و اساتید دانشگاه است و قلمرو موضوعی برای فرماندهی کل انتظامی کشور بوده که نظر تخصصی بودن موضوع پژوهش، ویژگی‌ها و معیارهای انتخاب جامعه آماری در این بخش (خبرگان) بدین شرح است: دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر؛ داشتن حداقل ۲۰ سال سابقه خدمت؛ داشتن ارتباط مستقیم در موضوع. بنابراین، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، مشارکت‌کنندگان انتخاب شده و تا رسیدن به اشباع نظری مصاحبه ادامه یافته است که با اجرای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، محقق پس از حدود ۱۴ مصاحبه از خبرگان به اشباع نظری دست یافته و در واقع به اهداف نظری خود رسیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، با استفاده از متون به‌دست آمده در قالب سه

مرحله کدگذاری؛ زیرمقوله، مقوله و مفهوم، ساماندهی و در مرحله بعدی، الگوی مطلوب استخراج شد.

جهت تعیین روایی و پایایی پژوهش، از معیارهای اعتبار انتقال‌پذیری، قابلیت اعتماد و تاییدپذیری استفاده شد. به‌منظور اعتباربخشی متن مصاحبه‌ها و روش کدگذاری برای چند نفر از مشارکت‌کنندگان و چند استاد غیرمشارکت‌کننده ارسال شد و نقطه‌نظرات آنها اعمال شد. به‌منظور انتقال‌پذیری، گزارش همه مراحل پژوهش و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه‌ها صورت گرفت. برای بررسی پایایی از روش توافق درون موضوعی دو کدگذار استفاده شد. دو کدگذار متخصص در حوزه موضوع پژوهش و آشنا به روش کدگذاری، کدگذاری مصاحبه‌ها را ملاحظه کرده و درصد توافق بین دو کدگذار، بالای ۹۰ درصد بود. بنابراین، پایایی پژوهش مورد تایید قرار گرفت. برای تاییدپذیری چند نفر استادان و کارشناسان حوزه مربوط که خارج از فرآیند پژوهش بودند همه مراحل را بازبینی کرده و نقطه‌نظرات آنها اعمال و در نهایت برخی یافته‌ها ادغام و تعداد اندکی به دلیل ارتباط ضعیف حذف شدند و در نهایت بر روی عوامل باقیمانده، اتفاق نظر حاصل شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

جدول ۲- توصیف مصاحبه‌شوندگان

کد	درجه	مدرک تحصیلی	سن خدمتی	سن تقویمی
۰۱	سرتیپ	دکتری	۴۵	۶۴
۰۲	سرتیپ	دکتری	۴۲	۶۰
۰۳	سرتیپ	دکتری	۴۲	۶۰
۰۴	سرتیپ‌دوم	دکتری	۳۹	۵۷
۰۵	سرتیپ‌دوم	دکتری	۳۲	۵۰
۰۶	سرتیپ‌دوم	کارشناسی ارشد	۳۴	۵۲
۰۷	سرتیپ‌دوم	کارشناسی ارشد	۳۲	۵۴
۰۸	رتبه ۱۷	دکتری	۲۵	۴۸
۰۹	هیئت علمی	دکتری	۲۶	۵۰

کد	درجه	مدرک تحصیلی	سن خدمتی	سن تقویمی
۱۰	سرہنگ	دکتری	۲۶	۴۶
۱۱	سرہنگ	دکتری	۳۳	۵۱
۱۲	رتبه ۱۷	دکتری	۲۶	۴۸
۱۳	سرہنگ وابستہ	دکتری	۳۰	۵۶
۱۴	سرہنگ وابستہ	دکتری	۳۰	۵۰

یافته‌های استنباطی

گام اول: انجام مصاحبه‌ها، پیاده‌سازی و خلاصه‌سازی آنها

برای این منظور یعنی جمع‌آوری داده‌های بخش کیفی با ۱۴ نفر از خبرگان و متخصصان مرتبط با موضوع پژوهش برابر جدول ۲ تا اشباع نظری داده‌ها، مصاحبه انجام شده و عملیات خلاصه‌سازی به منظور استخراج داده‌های متن و کدگذاری به شرح نمونه‌های ذکر شده در جدول ۳ انجام شد.

جدول ۳- نمونه‌ای از مصاحبه انجام شده

کد مصاحبه شونده	خلاصه متن مصاحبه
۰۱	مصاحبه‌شونده در ارتباط با کنترل ناآرامی‌های اجتماعی با در نظر گرفتن محیط آینده ارائه شده از گروه کانونی، ضمن تاکید بر افزایش روحیه نافرمانی، ناامیدی، سبک زندگی غربی در جامعه و وضعیت فضای مجازی از جمله شهروند خبرنگار و شهروند رسانه، به دلایل مختلف کاهش سرمایه اجتماعی و رشد توقعات به مواردی از جمله: فرماندهی متمرکز و هماهنگی در ارتباط با تجهیزات و نیروها و همچنین وحدت مدیریت در سطوح مختلف، اقتدار و بازدارندگی در کنترل به‌خصوص در مرحله ابتدایی، تهیه و بهره‌گیری از تجهیزات و امکانات متناسب با تحولات و داشتن آمادگی قبلی و توان اداره و حل بحران و مسائل مهم دیگری همچون: هوشمندسازی در کنترل تجمعات و استفاده از امکانات فنی و فناوری، روایتگری اول در شبکه‌های مجازی و رسانه و نیز اطلاع‌رسانی و شفاف سازی و در ارتباط با اشراف اطلاعات: برداشت به موقع، تحلیل در ست، نشانگاهها و اقدام به موقع، اشاره داشتند.
۰۲	مصاحبه‌شونده در ارتباط با کنترل ناآرامی‌های اجتماعی با در نظر گرفتن محیط آینده ارائه شده از گروه کانونی، با اشاره به آینده محیط پیچیدگی و ابهام و عدم قطعیت و عدم ثبات در محیط آینده به مواردی از قبیل: وحدت مدیریت در سطوح مختلف ملی و استانی و سطوح عملیاتی و تاکتیکی، متناسب سازی قوانین با اسناد بالادستی با توجه به شرایط ناآرامی‌ها و یکپارچه سازی، داشتن رویکرد واحد و گفت‌وگو مشترک بین کلیه دست‌اندرکاران و هماهنگی و همکاری به معنای واقعی، توجه جدی به سازماندهی، آموزش، تجهیزات مناسب، منابع کافی و همچنین شناخت ماهیت

کد مصاحبه شونده	خلاصه متن مصاحبه
	<p>ناآرامی‌ها: ترکیب جمعیت، اهداف، گستره و نیز بر تقدم کنترل بر مقابله و انعطاف‌پذیری منطقی در مواجهه با تجمع‌ها و اعتراضات، اشاره کردند.</p>
۰۳	<p>مصاحبه‌شونده در ارتباط با کنترل ناآرامی‌های اجتماعی با در نظر گرفتن محیط آینده ارائه شده از گروه کانونی، با اشاره به خشن‌تر، تخصصی‌تر شدن ناآرامی‌ها و کشیده شدن تجمعات به شهرهای کوچک و محلات و همچنین حمایت آشکار دشمن، به مواردی از قبیل: مهارت در فضای مجازی، تجمع ابزار و امکانات در فراجا، پرهیز از عمل جزیره‌ای، شناخت جمعیت مقابل (محرك، تحريك شده، طراح، تماشاچی خشنود، تماشاچی ناخشنود)، استفاده از تجهیزات بازدارنده و سلاح‌های نورپردازی، بهره‌گیری از امکانات صوتی و تجهیزات، شناسایی جمعیت مقابل و چهره‌شناسی، همچنین توجه جدی به اقناع‌سازی، تولید محتوا در فضای مجازی و تسلط بر روی شبکه‌ها و دسترسی بیشتر اشاره داشتند.</p>

گام دوم: زیرمقوله‌ها

در این گام، استخراج داده‌های متن مصاحبه پیاده‌سازی شده و کدگذاری شدند. هدف اصلی، مفهوم‌سازی و برچسب زدن به داده‌هاست. در این مرحله، ۱۴۰ گویه از مصاحبه‌های انجام شده استخراج گردید که به ترتیب طبقه‌بندی و به شرح جدول زیر ۴ ارائه شده است.

جدول ۴- زیرمقوله‌ها (شاخص‌های الگوی راهبردی)

شاخص	شاخص	شاخص	شاخص
توجه به حوادث و اجتماع آرام	توجه به گرایش‌ها و سلايق	مستندسازی حرفه‌ای	توان جسمانی پلیس
حضور به‌موقع در میدان	توجه به باورها و اعتقادات دینی	جداسازی رهگذران و تماشاگران از معترضان	استفاده از تجهیزات مناسب
فعال کردن واحدهای اطلاعاتی	کاهش مشروعیت عوامل ناآرامی	دستگیری‌های هدفمند	ارتقای کمی و کیفی سیستم‌های اطلاع‌رسانی
تجهیز نیروها	همراه کردن افکار عمومی در مسیر پیشگیری از ناآرامی	دستگیری رهبران	ارتقای آگاهی جامعه در حوزه فرهنگی و اجتماعی
استفاده از ابزار مناسب	از بین بردن زمینه وحشت عمومی	انجام عملیات‌های هدایت شده	اطلاع‌رسانی شفاف و به‌موقع
دوربین‌ها و پهپادها	کاهش اضطراب سراسری	استفاده بهینه از تمام امکانات	تقویت سواد رسانه‌ای

شاخص	شاخص	شاخص	شاخص
بهره‌گیری از داده‌های شبکه‌های اجتماعی	استفاده از عناصر تاثیرگذار در جمعیت	همانگی اطلاعات	روایتگری اول
پیش‌بینی نقاط داغ	آماده‌سازی نیروها برای مواجهه با درگیری	در اختیار داشتن کلیه امکانات و منابع	استفاده از ظرفیت سلبریتی‌ها
توسعه برنامه دوطرفه با معترضان	ارائه برآورد از وضعیت موجود و سناریوهای متحمل	همانگی نیروها	تولید محتوای جذاب و متنوع
بیانیه و ارائه اطلاعات به مردم	ارتقای روحیه و توان ذهنی نیروها برای شرایط دشوار	جلوگیری از سیاست تک‌گانه بین دستگاه‌ها	انتشار سریع رخدادها با پوشش گسترده خبری
اطلاع‌رسانی برای خنثی‌سازی شایعات	مستندسازی	سطح ملی، استانی و محلی	وجود تجهیزات شناسایی جمعیت مقابل
مسئول‌سازی دستگاه‌های متولی	مستندسازی	سطح عملیاتی و تاکتیکی	شناسنامه‌دار کردن مردم از طریق فناوری
هدایت متولیان برای رفع مشکل	ایجاد تاثیر بر عقاید، احساسات و عواطف	تفکیک وظایف	استفاده از هوش مصنوعی
پیش‌بینی محل برای اعتراضات آرام	تاکید بر قدرت نیروهای مقابله	تعامل ساختاریافته	استفاده از فناوری‌های نوین برای شناسایی کانون‌های بحران
تاکتیک گفتگو و اقناع‌سازی	ایجاد دلهره و نگرانی برای عوامل ناآرامی	حضور مسئولان در اجتماعات صنفی و کارگری	شناخت به‌موقع علائم و نشانه‌ها
همراه‌سازی مردم و معترضان	شناخت مسئله	وحدت رویه در بین دستگاه‌های هم‌عرض	مهارت پلیس و اشراف در فضای مجازی
جلوگیری درگیری زودهنگام	مطالعه افکار رقیب و حریف	بهره‌گیری از سازمان‌های مردم‌نهاد	تجمع ابزار و امکانات در فراجا
عدم درگیری فیزیکی	تحلیل احساسات و نگرانی عمومی	مسئول‌سازی (پمپ بنزین‌ها، فروشگاه‌ها و...)	هوشمندسازی پلیس
آرایش تجهیزات و نیرو در مقابل جمعیت	تسلط به جغرافیا و تهدیدات	مطالبه‌گری و درگیر نمودن نهادهای مرتبط در امنیت‌سازی	استفاده از صوت غالب
حرکت ستونی خودروها و موتورسوارها	مدیریت بر اخبار	ایجاد گفتمان مشترک	استفاده از انواع گازها (اشک‌آور، تهوع‌آور، بد بو و ...)

شاخص	شاخص	شاخص	شاخص
افزایش آستانه تحمل نیروها	به روز رسانی نیازمندی‌ها	تهیه قانون کنترل اجتماعات و تصویب آن در مجلس	بهره‌گیری از هلی‌شات و ریزپرنده
اعلام هشدار و اخطار قاطع	شناسایی نشان‌گاه‌ها	تدوین دستورالعمل‌های مناسب و شفاف	استفاده از سلاح‌های لیزری و نورپردازی
دستگیری هدفمند	هماهنگی بین دستگاه‌های مرتبط	تقویت ساختار سازمانی	استفاده از رنگ‌پاش و آب‌پاش
آرایش حمله برای تخلیه تماشاگران و رهگذرها	برداشت به موقع اطلاعات	تقویت یگان ویژه زنان استان‌ها	نشان‌دار کردن افراد حاضر در محل
کنترل صحنه به خصوص در مرحله ابتدایی	تحلیل درست اطلاعات	ایجاد رشته‌های جدید آموزشی	توجه به انضباط عملیات
همراهی با اعتراضات مسالمت‌آمیز	اقدام به موقع اطلاعاتی	آموزش‌های متناسب با تهدیدات	جلوگیری از تداخل و موازی کاری واحدهای حاضر در صحنه
همراه کردن گروه تماشاچی و رهگذر	شناخت ترکیب جمعیت	تغییر تاکتیک‌ها و روش‌ها	توجه به ترتیب و توالی به کارگیری یگان‌های عمل‌کننده
توجه به رسانه‌ها	شناخت اهداف معترضان	افزایش تاب‌آوری نیروها	تحت کنترل عملیاتی قرار دادن واحدهای کمکی
ایجاد ارتباط در کانال‌های مختلف فضای مجازی	شناخت گستره و شدت عمل معترضان	افزایش دانش و بینش نیروها	پشتیبانی اطلاعاتی از واحدهای تاکتیکی
روشنگری	شیوه واکنش	تجهیزات و امکانات متناسب با تحولات	پیش‌بینی واحد احتیاط نزدیک در مقابله با اغتشاش
شفافیت در اطلاع‌رسانی	تداوم اصول گفتگویی (رسانه، مستقیم، غیرمستقیم)	آموزش مهارت نوین	پرهیز از تجزیه سازمان واحدهای مقابله‌کننده
پاسخگویی	توجه به تخلیه هیجان معترضان	لزوم انعطاف‌پذیری و تغییر در آرایش	استفاده از نیروی پیاده رزم
حفظ کرامت انسانی	ایجاد کانال برای خروج معترضین	قدرت اقناع‌سازی	استفاده از خودروهای رزم
گفتگو و مذاکره	توجه به حقوق معترضان	مداخلات فرهنگی و اجتماعی	بهره‌گیری از انواع سلاح‌ها و لانچرها

شاخص	شاخص	شاخص	شاخص
بهره‌گیری از سیستم‌های الکترونیکی	مهارت ارتباطات اجتماعی	استفاده از پیامک و هشدار	رعایت حقوق شهروندی

گام سوم: تعیین مقوله‌ها

در این گام، گروه‌بندی و ساماندهی شاخص‌های شناسایی شده در قالبی کلی‌تر تحت عنوان مولفه‌ها انجام شد. هدف از این مرحله، ایجاد رابطه بین مقوله‌های تولید شده در مرحله قبل است. در این بخش، ۳۵ مقوله استخراج شد که به ترتیب طبقه‌بندی و به شرح جدول زیر ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- مقوله‌ها (مولفه‌های الگوی راهبردی)

کدگذاری محوری	کدگذاری باز
آمادگی عملیاتی	توجه به حوادث و اجتماع آراء حضور به موقع در میدان فعال کردن واحدهای اطلاعاتی تجهیز نیروها استفاده از ابزار مناسب
استفاده از ابزارهای نظارتی	دوربین‌ها و پهپادها بهره‌گیری از داده‌های شبکه‌های اجتماعی پیش‌بینی نقاط داغ
ایجاد کانال ارتباطی	توسعه برنامه دوطرفه با معترضان بیانیه و ارائه اطلاعات به مردم اطلاع‌رسانی برای خنثی‌سازی شایعات
اقدام حمایتی	مسئول‌سازی دستگاه‌های متولی هدایت متولیان در جهت رفع مشکل پیش‌بینی محل برای اعتراضات آرام
عملیات بازدارنده	تاکتیک گفتگو و اقناع‌سازی همراه‌سازی مردم و معترضان جلوگیری درگیری زود هنگام عدم درگیری فیزیکی
نمایش اقتدار	آرایش تجهیزات و نیرو در مقابل جمعیت حرکت ستونی خودروها و موتورسوارها افزایش آستانه تحمل نیروها
تحمیل اراده	اعلام هشدار و اخطار قاطع دستگیری هدفمند آرایش حمله برای تخلیه تماشاگران و رهگذرها کنترل صحنه به‌خصوص در مرحله ابتدایی
مشارکت‌سازی	همراهی با اعتراض‌های مسالمت‌آمیز

کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	همراه کردن گروه تماشاجی و رهگذر توجه به رسانه‌ها ایجاد ارتباط در کانال‌های مختلف فضای مجازی
اعتمادسازی	روشنگری شفافیت در اطلاع‌رسانی پاسخگویی حفظ کرامت انسانی
ظرفیت‌سازی	گفتگو و مذاکره رعایت حقوق شهروندی توجه به گرایش‌ها و سلیق توجه به باورها و اعتقادات دینی
در ارتباط با مردم	کاهش مشروعیت عوامل ناآرامی همراه کردن افکار عمومی در مسیر پیشگیری از ناآرامی از بین بردن زمینه وحشت عمومی کاهش اضطراب سراسری استفاده از عناصر تاثیرگذار در جمعیت
در ارتباط با نیروها	آماده‌سازی نیروها برای مواجهه با درگیری ارائه برآورد از وضعیت موجود و سناریوهای متحمل ارتقای روحیه و توان ذهنی نیروها برای شرایط دشوار
در ارتباط با عوامل ناآرامی	متقاعدسازی مستندسازی ایجاد تاثیر بر عقاید، احساسات و عواطف تاکید بر قدرت نیروهای مقابله ایجاد دلهره و نگرانی برای عوامل ناآرامی
مدیریتی	شناخت مسئله مطالعه افکار رقیب و حریف تحلیل احساسات و نگرانی عمومی تسلط به جغرافیا و تهدیدات مدیریت بر اخبار به‌روزرسانی نیازمندی‌ها
اطلاعات میدانی	شناسایی نشان‌گاه‌ها هماهنگی بین دستگاه‌های مرتبط برداشت به‌موقع اطلاعات تحلیل درست اطلاعات

کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	اقدام به موقع اطلاعاتی
شناخت ماهیت ناآرامی	شناخت ترکیب جمعیت شناخت اهداف معترضان شناخت گستره و شدت عمل معترضان شیوه واکنش
انعطاف‌پذیری منطقی	تداوم اصول گفتگویی (رسانه، مستقیم، غیرمستقیم) توجه به تخلیه هیجان معترضان ایجاد کانال برای خروج معترضان توجه به حقوق معترضان
هوشمندی در کنترل	استفاده از پیامک و هشدار مستندسازی حرفه‌ای جداسازی رهگذران و تماشاگران از معترضان دستگیری‌های هدفمند
مهارت در مقابله	دستگیری رهبران انجام عملیات‌های هدایت شده استفاده بهینه از تمام امکانات
فرماندهی و کنترل متمرکز	هماهنگی اطلاعات در اختیار داشتن کلیه امکانات و منابع هماهنگی نیروها جلوگیری از سیاست تک‌گانه بین دستگاه‌ها
وحدت مدیریت	سطح ملی، استانی و محلی سطح عملیاتی و تاکتیکی
دستگاه‌های دولتی	تفکیک وظایف تعامل ساختاریافته حضور مسئولان در اجتماعات صنفی و کارگری وحدت رویه در بین دستگاه‌های هم‌عرض
سازمان‌های غیردولتی	بهره‌گیری از سازمان‌های مردم‌نهاد مسئول‌سازی (پمپ بنزین‌ها، فروشگاه‌ها و ...) مطالبه‌گری و درگیر کردن نهادهای مرتبط در امنیت‌سازی ایجاد گفتمان مشترک
بازنگری قوانین و ضوابط	تهیه قانون کنترل اجتماعات و تصویب آن در مجلس تدوین دستورالعمل‌های مناسب و شفاف
اصلاح ساختار	تقویت ساختار سازمانی تقویت یگان ویژه زنان استان‌ها

کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	ایجاد رشته‌های جدید آموزشی
آموزش‌های نوین	آموزش‌های متناسب با تهدیدات تغییر تاکتیک‌ها و روش‌ها افزایش تاب‌آوری نیروها افزایش دانش و بینش نیروها
ساختارهای مدون	تجهیزات و امکانات متناسب با تحولات آموزش مهارت نوین لزوم انعطاف‌پذیری و تغییر در آرایش
پلیس چندمهارتی	قدرت اقناع‌سازی مداخلات فرهنگی و اجتماعی مهارت ارتباطات اجتماعی توان جسمانی پلیس استفاده از تجهیزات مناسب
آگاهی‌بخشی	ارتقای کمی و کیفی سیستم‌های اطلاع‌رسانی ارتقای آگاهی جامعه در حوزه فرهنگی و اجتماعی اطلاع‌رسانی شفاف و به‌موقع تقویت سواد رسانه‌ای
ظرفیت‌آفرینی	روایتگری اول استفاده از ظرفیت سلبریتی‌ها تولید محتوای جذاب و متنوع انتشار سریع رخدادهای با پوشش گسترده خبری
سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	وجود تجهیزات شناسایی جمعیت مقابل شناسنامه‌دار کردن مردم از طریق فناوری استفاده از هوش مصنوعی استفاده از فناوری‌های نوین برای شناسایی کانون‌های بحران
توانمندی پلیس	شناخت به‌موقع علائم و نشانه‌ها مهارت پلیس و اشراف در فضای مجازی تجمیع ابزار و امکانات در فراجا هوشمندسازی پلیس
ابزارها	استفاده از صوت غالب استفاده از انواع گازها (اشک‌آور، تهوع‌آور، بد بو و ...) بهره‌گیری از هلی‌شات و ریزپرنده استفاده از سلاح‌های لیزری و نورپردازی استفاده از رنگ‌پاش و آب‌پاش

کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	نشان دار کردن افراد حاضر در محل
روش‌ها	توجه به انضباط عملیات جلوگیری از تداخل و موازی کاری واحدهای حاضر در صحنه توجه به ترتیب و توالی به کارگیری یگان‌های عمل‌کننده تحت کنترل عملیاتی قرار دادن واحدهای کمکی پشتیبانی اطلاعاتی از واحدهای تاکتیکی پیش‌بینی واحد احتیاط نزدیک در مقابله با اغتشاش پرهیز از تجزیه سازمان واحدهای مقابله‌کننده
هجوم ترکیبی	استفاده از نیروی پیاده رزم استفاده از خودروهای رزم بهره‌گیری از انواع سلاح‌ها و لانچرها بهره‌گیری از سیستم‌های الکترونیکی

گام چهارم: مفهوم‌سازی

در این گام، دسته‌بندی و ساماندهی مولفه‌های شناسایی شده در قالب کلی‌تر با عنوان مفهوم یا ابعاد انجام شد. به این ترتیب که مقوله‌های اصلی را به شکل نظام‌مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می‌کند که حاصل این مرحله در قالب ۱۰ بُعد و ۳۵ مولفه و ۱۴۰ شاخص، شناسایی و دسته‌بندی شدند و در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶ - ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های الگوی راهبردی کنترل ناآرامی‌های اجتماعی

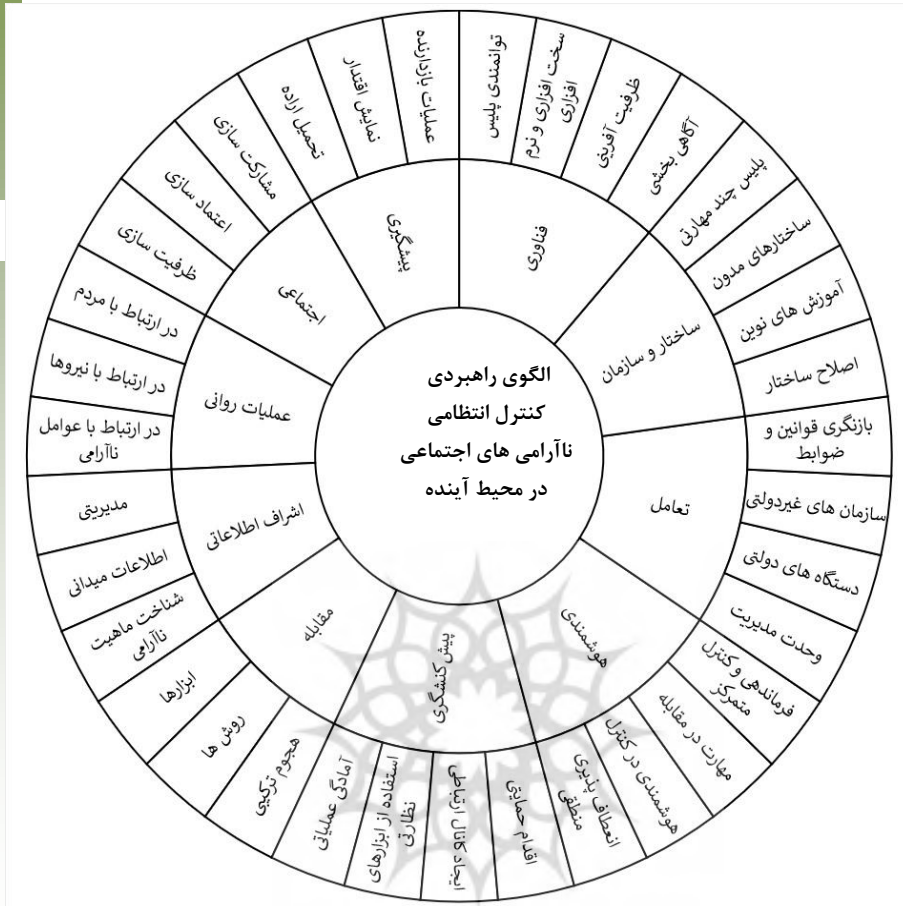
مفهوم	مقوله	زیرمقوله
پیش‌کنشگری	آمادگی عملیاتی	۱. توجه به حوادث و اجتماع آرام
		۲. حضور به‌موقع در میدان
		۳. فعال کردن واحدهای اطلاعاتی
		۴. تجهیز نیروها
		۵. استفاده از ابزار مناسب
استفاده از ابزارهای نظارتی		۶. دوربین‌ها و پهپادها
		۷. بهره‌گیری از داده‌های شبکه‌های اجتماعی
		۸. پیش‌بینی نقاط داغ
ایجاد کانال ارتباطی		۹. توسعه برنامه دوطرفه با معترضان
		۱۰. بیانیه و ارائه اطلاعات به مردم

مفهوم	مقوله	زیرمقوله
	اقدام حمایتی	۱۱. اطلاع‌رسانی برای خنثی‌سازی شایعات
		۱۲. مسئول‌سازی دستگاه‌های متولی
		۱۳. هدایت متولیان در جهت رفع مشکل
		۱۴. پیش‌بینی محل برای اعتراضات آرام
پیشگیری	عملیات بازدارنده	۱. تاکتیک گفتگو و اقناع‌سازی
		۲. همراه‌سازی مردم و معترضان
		۳. جلوگیری درگیری زودهنگام
		۴. عدم درگیری فیزیکی
	نمایش اقتدار	۵. آرایش تجهیزات و نیرو در مقابل جمعیت
		۶. حرکت ستونی خودروها و موتورسوارها
		۷. افزایش آستانه تحمل نیروها
	تحمیل اراده	۸. اعلام هشدار و اخطار قاطع
		۹. دستگیری هدفمند
		۱۰. آرایش حمله برای تخلیه تماشاگران و رهگذرها
		۱۱. کنترل صحنه به‌خصوص در مرحله ابتدایی
مشارکت‌سازی	۱. همراهی با اعتراضات مسالمت‌آمیز	
	۲. همراه نمودن گروه تماشاچی و رهگذر	
	۳. توجه به رسانه‌ها	
	۴. ایجاد ارتباط در کانال‌های مختلف فضای مجازی	
اجتماعی	اعتمادسازی	۵. روشن‌گری
		۶. شفافیت در اطلاع‌رسانی
		۷. پاسخگویی
		۸. حفظ کرامت انسانی
ظرفیت‌سازی		۹. گفتگو و مذاکره
		۱۰. رعایت حقوق شهروندی
		۱۱. توجه به گرایش‌ها و سلاقی
		۱۲. توجه به باورها و اعتقادات دینی
عملیات روانی	در ارتباط با مردم	۱. کاهش مشروعیت عوامل ناآرامی
		۲. همراه کردن افکار عمومی در مسیر پیشگیری از ناآرامی
		۳. از بین بردن زمینه وحشت عمومی
		۴. کاهش اضطراب سراسری
		۵. استفاده از عناصر تاثیرگذار در جمعیت
	در ارتباط با نیروها	۶. آماده‌سازی نیروها برای مواجهه با درگیری
		۷. ارائه برآورد از وضعیت موجود و سناریوهای متحمل

مفهوم	مقوله	زیرمقوله	
اشراف اطلاعاتی	مدیریتی	۸. ارتقای روحیه و توان ذهنی نیروها برای شرایط دشوار	
		اطلاعات میدانی	۹. متقاعدسازی
			۱۰. مستندسازی
			۱۱. ایجاد تاثیر بر عقاید، احساسات و عواطف
			۱۲. تاکید بر قدرت نیروهای مقابله
			۱۳. ایجاد دلهره و نگرانی برای عوامل ناآرامی
	۱. شناخت مسئله		
	۲. مطالعه افکار رقیب و حریف		
	۳. تحلیل احساسات و نگرانی عمومی		
	۴. تسلط به جغرافیا و تهدیدات		
	۵. مدیریت بر اخبار		
	۶. به روزرسانی نیازمندی‌ها		
	شناخت ماهیت ناآرامی	۷. شناسایی نشان‌گاه‌ها	
۸. هماهنگی بین دستگاه‌های مرتبط			
۹. برداشت به موقع اطلاعات			
۱۰. تحلیل درست اطلاعات			
۱۱. اقدام به موقع اطلاعاتی			
انعطاف‌پذیری منطقی	هوشمندی	۱۲. شناخت ترکیب جمعیت	
		۱۳. شناخت اهداف معترضان	
		۱۴. شناخت گستره و شدت عمل معترضان	
		۱۵. شیوه واکنش	
	۱. تداوم اصول گفتمانی (رسانه، مستقیم، غیرمستقیم)		
	۲. توجه به تخلیه هیجان معترضان		
	۳. ایجاد کانال برای خروج معترضان		
	۴. توجه به حقوق معترضان		
	۵. استفاده از پیامک و هشدار		
	۶. مستندسازی حرفه‌ای		
	۷. جداسازی رهگذران و تماشاگران از معترضان		
۸. دستگیری‌های هدفمند			
مهارت در مقابله	۹. دستگیری رهبران		
	۱۰. انجام عملیات‌های هدایت شده		
	۱۱. استفاده بهینه از تمام امکانات		
تعامل	فرماندهی و کنترل متمرکز	۱. هماهنگی اطلاعات	
		۲. در اختیار داشتن کلیه امکانات و منابع	

مفهوم	مقوله	زیرمقوله
مفهوم	وحدت مدیریت	۳. هماهنگی نیروها
		۴. جلوگیری از سیاست تک‌گانه بین دستگاه‌ها
	دستگاه‌های دولتی	۵. سطح ملی، استانی و محلی
		۶. سطح عملیاتی و تاکتیکی
		۷. تفکیک وظایف
		۸. تعامل ساختاریافته
	سازمان‌های غیردولتی	۹. حضور مسئولان در اجتماعات صنفی و کارگری
		۱۰. وحدت رویه در بین دستگاه‌های هم‌عرض
		۱۱. بهره‌گیری از سازمان‌های مردم‌نهاد
		۱۲. مسئول‌سازی (پمپ بنزین‌ها، فروشگاه‌ها و ...)
		۱۳. مطالبه‌گری و درگیر نمودن نهادهای مرتبط در امنیت‌سازی
		۱۴. ایجاد گفت‌وگو مشترک
	بازنگری قوانین و ضوابط	۱۵. تهیه قانون کنترل اجتماعات و تصویب آن در مجلس
		۱۶. تدوین دستورالعمل‌های مناسب و شفاف
ساختار و سازمان	اصلاح ساختار	۱. تقویت ساختار سازمانی
		۲. تقویت یگان ویژه زنان استان‌ها
		۳. ایجاد رشته‌های جدید آموزشی
	آموزش‌های نوین	۴. آموزش‌های متناسب با تهدیدات
		۵. تغییر تاکتیک‌ها و روش‌ها
		۶. افزایش تاب‌آوری نیروها
		۷. افزایش دانش و بینش نیروها
	ساختارهای مدون	۸. تجهیزات و امکانات متناسب با تحولات
		۹. آموزش مهارت نوین
		۱۰. لزوم انعطاف‌پذیری و تغییر در آرایش
۱۱. قدرت اقناع‌سازی		
پلیس چندمهارتی	۱۲. مداخلات فرهنگی و اجتماعی	
	۱۳. مهارت ارتباطات اجتماعی	
	۱۴. توان جسمانی پلیس	
	۱۵. استفاده از تجهیزات مناسب	
	۱۶. ارتقای کمی و کیفی سیستم‌های اطلاع‌رسانی	
فناوری	آگاهی‌بخشی	۲. ارتقای آگاهی جامعه در حوزه فرهنگی و اجتماعی
		۳. اطلاع‌رسانی شفاف و به‌موقع
		۴. تقویت سواد رسانه‌ای
		۵. ظرفیت‌آفرینی
		روایتگری اول

مفهوم	مقوله	زیرمقوله		
		۶. استفاده از ظرفیت سلبریتی‌ها ۷. تولید محتوای جذاب و متنوع ۸. انتشار سریع رخدادهای با پوشش گسترده خبری		
		۹. وجود تجهیزات شناسایی جمعیت مقابل ۱۰. شناسنامه‌دار کردن مردم از طریق فناوری ۱۱. استفاده از هوش مصنوعی ۱۲. استفاده از فناوری‌های نوین برای شناسایی کانون‌های بحران		
		۱۳. شناخت به‌موقع علائم و نشانه‌ها ۱۴. مهارت پلیس و اشراف در فضای مجازی ۱۵. تجمیع ابزار و امکانات در فراجا ۱۶. هوشمندسازی پلیس		
مقابله	ابزارها	۱. استفاده از صوت غالب ۲. استفاده از انواع گازها (اشک‌آور، تهوع‌آور، بد بو و ...) ۳. بهره‌گیری از هلی‌شات و ریزپرنده ۴. استفاده از سلاح‌های لیزری و نورپردازی ۵. استفاده از رنگ‌پاش و آب‌پاش ۶. نشان‌دار کردن افراد حاضر در محل		
		۷. توجه به انضباط عملیات ۸. جلوگیری از تداخل و موازی‌کاری واحدهای حاضر در صحنه ۹. توجه به ترتیب و توالی به‌کارگیری یگان‌های عمل‌کننده ۱۰. تحت کنترل عملیاتی قرار دادن واحدهای کمکی ۱۱. پشتیبانی اطلاعاتی از واحدهای تاکتیکی ۱۲. پیش‌بینی واحد احتیاط نزدیک در مقابله با اغتشاش ۱۳. پرهیز از تجزیه سازمان واحدهای مقابله‌کننده		
		۱۴. استفاده از نیروی پیاده رزم ۱۵. استفاده از خودروهای رزم ۱۶. بهره‌گیری از انواع سلاح‌ها و لانچرها ۱۷. بهره‌گیری از سیستم‌های الکترونیکی		
		هجوم ترکیبی		

شکل ۱- الگوی نهایی پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

در یک دهه گذشته، سرعت تغییرات، شیوه اقدام کنشگران، نوع و جنس ناآرامی‌های اجتماعی باعث شده که به تدریج، نیاز به اتخاذ راهبرد جدیدی برای کنترل و مقابله با این‌گونه ناآرامی‌ها، احساس شود. در اکثر ناآرامی‌های اجتماعی سال‌های گذشته، یگان‌های عمل‌کننده فراجا سعی داشته‌اند تا با کمترین آسیب و هزینه، اوضاع را کنترل کنند، ولی به دلیل نبودن الگوی جامع، در اوضاع و صحنه‌های مختلف که ناشی از بسترهای متفاوت و دارای شرایط پیچیده بوده، گاهی بدون توجه به زمینه‌ها و شرایط افراد معترض و

سایر مولفه‌ها، با جمعیت مقابل و حتی بی‌طرف و رهگذر، برخورد‌های غیرضروری داشته و اقدامات سنتی همچنان ادامه‌دار بوده است. بنابراین، اهمیت و ضرورت طراحی و ارائه الگوی راهبردی با رویکردهای چندوجهی هرچه بیشتر در ماموریت‌ها مورد نیاز سازمان انتظامی کشور است که پژوهش حاضر نیز بر این مبنای اقدام به ارائه الگوی راهبردی بر اساس نظر خبرگان و متخصصان امر با روش‌های علمی کرده است. با توجه به یافته‌های به‌دست آمده از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، ۱۰ بُعد، ۳۵ مولفه و ۱۴۰ شاخص، شناسایی و دسته‌بندی شدند.

کنترل ناآرامی‌های اجتماعی به‌طور مؤثر نیازمند استفاده از یک رویکرد پیش‌کنشگرانه است که بر مبنای مولفه‌های یاد شده، از وقوع بحران‌ها جلوگیری کند. این رویکرد به‌طور مستقیم به توانمندی‌ها و آمادگی پلیس بستگی دارد. پیشگیری از ناآرامی‌های اجتماعی با استفاده از ابزارهای نظارتی، برقراری ارتباط مؤثر با مردم و اتخاذ تدابیر حمایتی می‌تواند علاوه‌بر کاهش وقوع ناآرامی‌ها، موجب افزایش اعتماد عمومی به نهادهای انتظامی شود. بنابراین، لازم است که تمامی این مولفه‌ها در یک برنامه جامع و هماهنگ به اجرا درآید تا پیش‌کنشگری در کنترل ناآرامی‌ها به حداکثر کارایی خود برسد.

پیشگیری از ناآرامی‌های اجتماعی می‌تواند به عنوان یک رویکرد پیشگیرانه و کنترلی مؤثر عمل کند. این مولفه‌ها به‌طور مشترک به ایجاد یک حس نظارت و کنترل در جامعه و در نتیجه کاهش تمایل به رفتارهای ضد اجتماعی کمک می‌کنند. به‌ویژه نمایش اقتدار و تحمیل اراده می‌تواند با ایجاد ترس از مجازات‌های احتمالی، انگیزه‌های ایجاد ناآرامی‌ها را کاهش دهد. با این حال، باید توجه داشت که استفاده از این روش‌ها باید با دقت و به‌طور متوازن انجام شود. استفاده بیش از حد از تحمیل اراده و نمایش اقتدار ممکن است به بی‌اعتمادی عمومی و افزایش نارضایتی اجتماعی منجر شود. از سوی دیگر، عملیات بازدارنده باید با هدف اطلاع‌رسانی و پیشگیری از ناآرامی‌ها باشد و درنهایت پیشگیری از ناآرامی‌های اجتماعی از طریق این مولفه‌ها می‌تواند در صورت استفاده بهینه و هماهنگ، به کاهش وقوع بحران‌ها و بهبود امنیت

اجتماعی منجر شود. برای اثربخشی بیشتر، لازم است که این اقدامات به‌طور همزمان با رویکردهای دیگر، مانند ارتقای گفتگو و تعاملات اجتماعی، پیگیری شود.

رویکرد اجتماعی در کنترل ناآرامی‌های اجتماعی به‌طور عمده بر تعامل و همکاری میان نهادهای انتظامی و جامعه تأکید دارد. این رویکرد به جای تمرکز صرف بر استفاده از اقتدار و نیرو، به تقویت پیوندهای اجتماعی و هم‌افزایی توجه دارد. با استفاده از این مولفه‌ها، نهادهای انتظامی می‌توانند از طریق ایجاد فضایی مشارکتی و اعتماد‌آمیز، نارضایتی‌های اجتماعی را کاهش دهند و به شیوه‌ای پایدارتر و مؤثرتر به کنترل ناآرامی‌های اجتماعی بپردازند.

عملیات روانی در کنترل انتظامی ناآرامی‌های اجتماعی، ابزاری حیاتی برای مدیریت بحران‌ها و کاهش تنش‌ها است. این عملیات با تکیه بر برقراری ارتباط مؤثر در سه سطح اصلی یعنی با مردم، با نیروهای انتظامی و با عوامل ناآرامی، می‌تواند به کاهش شدت بحران‌ها و جلوگیری از گسترش آن‌ها کمک کند. در ارتباط با مردم، عملیات روانی می‌تواند موجب شفافیت، اعتمادسازی و کاهش شایعات و تردیدها شود. در ارتباط با نیروهای انتظامی، این عملیات به تقویت روحیه و حفظ نظم و انضباط در عملیات می‌پردازد. در ارتباط با عوامل ناآرامی، هدف اصلی این است که از طریق ایجاد فضای گفتگو و ارسال پیام‌های آرامش‌بخش، از گسترش خشونت‌ها و ناآرامی‌ها جلوگیری شود. باید توجه داشت که عملیات روانی باید به‌طور متوازن و با رعایت حقوق بشر و احترام به آزادی‌های فردی صورت گیرد. استفاده بی‌رویه از این ابزارها ممکن است باعث افزایش بی‌اعتمادی عمومی و تحریک بیشتر نارضایتی‌ها شود. به همین دلیل، بهره‌برداری مؤثر از عملیات روانی نیازمند توازن، شفافیت و دقت در انتخاب پیام‌ها و روش‌های ارتباطی است. با استفاده مناسب از عملیات روانی در این سه بعد، می‌توان به کاهش ناآرامی‌های اجتماعی و کنترل بهینه ناآرامی‌ها دست یافت.

اشراف اطلاعاتی در کنترل انتظامی ناآرامی‌های اجتماعی به‌طور مؤثر می‌تواند به شناسایی تهدیدات و بحران‌ها کمک کند و موجب اتخاذ تصمیم‌های

به‌موقع و مؤثر شود. استفاده صحیح از اطلاعات مدیریتی، میدانی و شناخت دقیق ماهیت ناآرامی‌ها موجب افزایش دقت، سرعت و هماهنگی اقدام‌های انتظامی می‌شود. در این راستا، مدیریت اطلاعات می‌تواند از گسترش شایعات و اخبار نادرست جلوگیری کند و به تصمیم‌گیرندگان کمک کند تا از منابع و نیروها به‌درستی استفاده کنند. اطلاعات میدانی می‌تواند شرایط واقعی را به نیروهای انتظامی ارائه داده و از واکنش‌های غیرضروری یا اشتباه جلوگیری کند. شناخت ماهیت ناآرامی‌ها نیز به نهادهای انتظامی این امکان را می‌دهد که استراتژی‌های خود را بر اساس نوع ناآرامی‌ها تنظیم کرده و از استفاده از روش‌های غیراصولی و بی‌نتیجه خودداری کنند. درنهایت برای تحقق اشراف اطلاعاتی مؤثر در کنترل ناآرامی‌های اجتماعی، لازم است که نهادهای انتظامی از تکنولوژی‌های نوین، تحلیل‌های دقیق و ارتباطات مؤثر با سایر ارگان‌های دولتی و نهادهای اجتماعی بهره‌مند شوند. این اشراف اطلاعاتی نه تنها به افزایش کارایی عملیات‌های انتظامی کمک می‌کند بلکه می‌تواند موجب کاهش تنش‌ها و ایجاد فضای آرام‌تری در جامعه شود.

هوشمندی در کنترل انتظامی ناآرامی‌های اجتماعی، به‌ویژه در شرایط پیچیده و بحرانی، نیازمند توانمندی‌های ویژه‌ای است که به نیروهای انتظامی این امکان را می‌دهد تا بدون تشدید بحران، به‌طور مؤثر با وضعیت‌های متغیر برخورد کنند. یک رویکرد هوشمندانه در کنترل ناآرامی‌های اجتماعی می‌تواند به کاهش تنش‌ها، افزایش تعاملات مثبت با مردم و جلوگیری از تشدید بحران‌ها منجر شود. برای تحقق این هدف، آموزش‌های مستمر، استفاده از فناوری‌های نوین و تقویت توانمندی‌های ارتباطی و روانی نیروهای انتظامی بسیار ضروری است. این اقدامات باعث می‌شود که پلیس بتواند در مواجهه با ناآرامی‌های اجتماعی، به‌عنوان عامل حفظ نظم عمل کند و از ایجاد بحران‌های جدید جلوگیری نماید.

تعامل بر همکاری، هماهنگی و تبادل اطلاعات میان نهادهای مختلف برای کنترل ناآرامی‌ها مورد تأکید بوده و اهمیت دارد. این بعد به‌ویژه در شرایط پیچیده و چندجانبه‌ای که ناآرامی‌ها بروز می‌کنند، بسیار ضروری است.

فرماندهی و کنترل متمرکز باعث می‌شود که تمامی اقدامات در سطح‌های مختلف به‌طور منسجم و در یک جهت واحد پیش رود. وحدت مدیریت تضمین می‌کند که نهادهای مختلف، از نیروهای انتظامی تا دیگر بخش‌های دولتی، در راستای یک هدف مشترک عمل کنند. تعامل دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های غیردولتی به نهادهای دولتی کمک می‌کند که از ظرفیت‌های مختلف اجتماعی استفاده کنند و به‌طور جامعی به حل مشکلات بپردازند. برای تحقق این اهداف، وجود ساختاری هماهنگ و مشارکتی میان نهادهای مختلف مورد نیاز است. نهادهای دولتی و غیردولتی باید همکاری نزدیک‌تری داشته باشند و قوانین باید به‌طور مداوم بر اساس تحولات اجتماعی و اقتصادی بازنگری شوند، تا از بروز ناآرامی‌های اجتماعی جلوگیری شود.

ساختار و سازمان در کنترل انتظامی ناآرامی‌های اجتماعی به‌طور مؤثر به مدیریت بحران‌ها و حفظ نظم عمومی کمک می‌کند. اصلاح ساختار، به ایجاد ساختارهای منعطف و کارآمدتر کمک می‌کند و آموزش‌های نوین به پلیس این امکان را می‌دهد که با روش‌ها و تکنولوژی‌های جدید آشنا شوند و در مقابله با ناآرامی‌ها از شیوه‌های به‌روز و مؤثر استفاده کنند. ساختارهای مدون، فرآیندها و وظایف مشخص را فراهم می‌کند و باعث تسریع در واکنش‌ها می‌شود. پلیس چندمهارتی موجب می‌شود که نیروها بتوانند به‌طور مؤثری با طیف گسترده‌ای از چالش‌ها و تهدیدات اجتماعی، روان‌شناختی و امنیتی مواجه شوند. بنابراین، برای اجرای مؤثر این ابعاد، لازم است که سازمان انتظامی کشور همواره در حال بازنگری و به‌روزرسانی ساختارها، فرآیندها و آموزش‌های خود باشد تا بتواند در برابر تهدیدهای جدید و پیچیده، واکنش‌هایی مؤثر، هماهنگ و به‌موقع نشان دهد.

فناوری، تأثیر زیادی بر بهبود عملکرد نهادهای انتظامی در مواجهه با بحران‌ها و ناآرامی‌ها دارد و به جلوگیری از شایعات و انتشار اطلاعات نادرست کمک می‌کند. در بهبود هماهنگی، سازمان‌دهی و مدیریت منابع به پلیس امکان می‌دهد که ناآرامی‌ها را به‌طور مؤثرتر کنترل کنند. از ابزارهای پیشرفته برای نظارت، تجزیه و تحلیل و مدیریت بحران‌ها استفاده کنند و توانمندی پلیس

با تجهیز و آموزش، موجب ارتقای کارایی و اثربخشی در کنترل ناآرامی‌ها می‌شود که برای تحقق این اهداف، لازم است که پلیس به‌طور مداوم در حال به‌روزرسانی و آموزش نیروهای خود در زمینه استفاده از فناوری‌ها باشند و زیرساخت‌های فنی و انسانی خود را برای مقابله با بحران‌های پیچیده و متغیر بهبود بخشند.

مقابله به‌عنوان یکی از ابعاد حیاتی در کنترل انتظامی ناآرامی‌های اجتماعی، به استراتژی‌ها، شیوه‌ها و ابزارهایی اشاره دارد که به پلیس کمک می‌کند تا به‌طور مؤثر با ناآرامی‌های اجتماعی مقابله کنند. مقابله با ناآرامی‌های اجتماعی نیازمند اتخاذ استراتژی‌های متنوع و استفاده از ابزارهای مختلف است. ابزارهای مقابله به پلیس این امکان را می‌دهند که با استفاده از تجهیزات مختلف و مناسب به‌طور مؤثر ناآرامی‌ها را کنترل کنند. انتخاب درست ابزارها بسته به شرایط محیطی و نوع ناآرامی بسیار حائز اهمیت است. روش‌ها شامل استراتژی‌های گوناگونی برای مقابله بوده و باید بر اساس نوع ناآرامی‌ها و ویژگی‌های جامعه انتخاب شوند. هجوم ترکیبی به‌عنوان رویکردی جامع و چندجانبه، به پلیس اجازه می‌دهد که با استفاده از ترکیب ابزارها و روش‌ها، به‌طور مؤثری با ناآرامی‌ها مقابله کنند و از شدت و دامنه بحران‌ها بکاهند. در نهایت، برای تحقق این اهداف، پلیس باید همواره در حال آموزش و به‌روزرسانی توانمندی‌های خود در استفاده از ابزارها و روش‌های نوین مقابله‌ای باشد. همچنین، استفاده از فناوری‌های جدید، مانند نظارت هوشمند و داده‌کاوی، می‌تواند به تحلیل بهتر وضعیت و اتخاذ تصمیمات سریع‌تر و مؤثرتر کمک کند.

در مقایسه بین یافته‌های پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌ها، این تحقیق با تحقیق وثوقی اصل (۱۴۰۳) از جهت تعامل و افزایش اعتمادی نهادی در پیشگیری و کنترل خشونت و ناآرامی؛ با تحقیق رجبی تاج‌امیر (۱۴۰۲) مبنی بر شناسایی علل و عوامل بروز ناآرامی‌های اجتماعی و رویکردهای تعاملی و همکاری سازمان‌های موثر، مداخله‌ای نرم و مبتنی بر حل مسئله مهار ناآرامی‌ها، سازوکارهای پشتیبانی و آموزشی و فناوری؛ با تحقیق کرمی (۱۴۰۱) در طراحی الگوی انتظامی پیشگیری از شکل‌گیری اجتماعات غیرقانونی و

کنترل آن و در مولفه‌های مسئول‌سازی، هدایتی، حمایتی و اقدامی و همچنین عملیات روانی و روشن‌گری، عملیات فضای مجازی، عملیات اطلاعاتی و عملیات انتظامی و از طرفی با تحقیق مفخمی و احتشامی (۱۴۰۱) در ارتباط با نقش شبکه‌های اجتماعی و بدست گرفتن افکار عمومی جوانان، زنان و اقلیت‌های مذهبی و قومی و القای شبهات و همچنین در اطلاع‌رسانی به‌موقع با روایت‌گری صحیح برای جلوگیری از روایت‌سازی‌های معاندان و مخالفان وجه اشتراک دارد. با تحقیق زیگ (۲۰۲۵) در جهت پرداختن به اقدامات تهاجمی و روش‌های پلیسی واکنش‌های و در نظر گرفتن تناسب برخورد با جرایم مربوط به اعتراض؛ با تحقیق گوما (۲۰۲۴) در ایجاد ساختارهای مناسب، مشارکت معترضان در فرآیندهای تصمیم‌گیری و ایجاد زمینه‌های مشترک بین ذینفعان و تعامل با جامعه و همچنین استفاده از اصول شفافیت و صداقت در ایجاد حفظ اعتماد؛ با تحقیق رسلا (۲۰۲۳) در جهت افزایش اقتدارگرایی، تبعات حاشیه‌نشینی شهری و اتخاذ سیاست‌های پیشگیرانه و سیاست‌های کنترلی و مقابله‌ای؛ با تحقیق آپاسیو (۲۰۲۲) از جهت پرداختن به واکنش انتظامی به اعتراضات و استقرار پلیس در ناآرامی‌ها و انجام مأموریت به شکل حرفه‌ای؛ با تحقیق کالی، ماسیل و ماچادو (۲۰۲۱) در تمرکز بر بازیگران، عرصه‌ها و مجموعه‌های سازمانی و همچنین نتایج سرکوب پلیسی و با تحقیق هادسون والش (۲۰۲۱) در ارتباط با بی‌عدالتی اجتماعی و همچنین پیامد سرکوب سریع اعتراض، هماهنگی و همراستایی دارد.

پیشنهادها

۱- با توجه به بعد پیش‌کنشگری در الگوی راهبردی، باید برای آمادگی عملیاتی برای واکنش سریع و لحظه‌ای و تمرکززدایی در اجرای مأموریت با منطقه‌بندی جغرافیایی و سازماندهی منسجم واحدها برای هر صحنه، برنامه‌ریزی شود. همچنین استفاده از ابزارهای مناسب برای رصد و پایش از جمله: دوربین‌های مداربسته، پهپادها، نرم‌افزارهای تحلیل داده‌های جمعیتی و شبکه‌های اجتماعی در رده‌های مرتبط مورد اقدام قرار گیرد.

۲- با امعان نظر بعد پیشگیری الگوی راهبردی، استقرار پیش‌دستانه نیروهای عمل‌کننده با برنامه منسجم قبل از حضور اغتشاشگران در کانون‌های ناآرامی به‌منظور ممانعت از شکل‌گیری هسته اولیه جمعیت معترض و گفتگو و اقناع معترضان و مدیریت تخلیه هیجانات در ناآرامی‌ها، از طریق فرماندهان مسلط به این امر انجام شود و حضور به‌موقع و مناسب نیروهای انتظامی و اطلاعاتی برای انجام دستگیری‌های هدفمند رهبران در صحنه اغتشاش، باید به‌طور دقیق برنامه‌ریزی شود.

۳- با توجه به بعد اجتماعی در الگوی راهبردی؛ شفافیت در عمل، پاسخگویی به مطالبات جامعه، روشننگری و شفافیت در اطلاع‌رسانی و گفتگو با مردم و سهیم نمودن آنها در ایجاد نظم و امنیت عمومی با برنامه‌ریزی لازم قبلی و ظرفیت‌سازی اولیه، در دستور کار قرار گیرد.

۴- با در نظر گرفتن بعد عملیات روانی الگوی راهبردی، استفاده از عملیات روانی در ارتباط با عوامل ناآرامی به‌خصوص در مورد رهبران و محرکان اصلی در صحنه و ایجاد انحراف در اهداف و شعارها و ایجاد ترس و وحشت در بین اغتشاشگران، در ارتباط با مردم و آگاهی‌بخشی به آنها و همچنین در ارتباط با نیروهای خودی، بسیار حائز اهمیت بوده و مورد تاکید است.

۵- با توجه به بعد تعامل در الگوی راهبردی، لازم است همسویی، انسجام و یکپارچگی در تصمیم‌ها و اقدام‌های مقابله‌ای در بین کلیه دستگاه‌های مرتبط با کنترل ناآرامی، ایجاد شود. همچنین همراه‌سازی و مسئول‌سازی دستگاه‌های موثر و دخیل در انتظام ملی، امنیت عمومی و انضباط اجتماعی، در دستور کار فرماندهی انتظامی کشور قرار گیرد.

۶- با در نظر گرفتن بعد اشراف اطلاعاتی در الگوی راهبردی، هماهنگی بین‌سازمانی و شبکه‌سازی توانمندی‌های اطلاعاتی و تبادل اطلاعاتی در راستای هم‌افزایی، به‌صورت جدی مورد پیگیری قرار گرفته و عملیاتی شود.

۷- با توجه به بعد مقابله‌ای الگوی راهبردی، از فناوری‌های نوین از جمله: صوت و نور غالب، نشان‌دار کردن افراد و غیره، برای کنترل صحنه و محیط ناآرامی

و همچنین تجهیزات و ماشین‌آلات مناسب برای پشتیبانی از واحدهای عمل‌کننده، دستگاه ایجاد و رفع موانع، آب‌باش و رنگ‌پاش متناسب با شرایط، به‌کارگیری و استفاده شود. همچنین سازماندهی واحدها و دسته‌های چابک، سیال و پرتحرک به‌منظور جابجایی سریع در صحنه و در دسترس بودن آنها، بسیار مفید خواهد بود.

۸- با درنظر گرفتن بعد فناوری در الگوی راهبردی، رصد مداوم فضای مجازی و عوامل محیطی تعیین‌کننده موثر بر مأموریت‌های فراجا با رویکرد آینده‌نگری مدنظر قرار گرفته و برنامه‌ریزی لازم صورت پذیرد. روایتگری اول از وقایع مبتنی بر اصول عملیات روانی و روانشناختی (مقابله با جنگ روایت‌های دشمن در فضای رسانه‌ای و مجازی)، از جمله شاخص‌های مهم در کنترل ناآرامی‌ها بوده که باید تدابیر لازم برای آن اندیشیده شود.

۹- با توجه به بعد ساختار و سازمان در الگوی راهبردی، توانمندسازی و ارتقای دانش فنی و عملیاتی مدیران و کارکنان انتظامی و همچنین ارتقای مهارت نیروهای عمل‌کننده نسبت به شرایط زمانی و مکانی و رعایت الزامات کنترل ناآرامی‌ها، برنامه‌ریزی و اجرایی شود.

سپاسگزاری

این مقاله حامی مالی نداشته و نویسندگان آن، از تمام کسانی که در انجام این پژوهش ما را یاری رسانند، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

پرتال جامع علوم انسانی

تقوی، سیدمهدی؛ خادمیان، طلیعه؛ متقی، ابراهیم و شیرزاد، هادی. (۱۳۹۹). تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر برگرایش به خشونت سیاسی با تأکید بر موفقیت در ناآرامی و کنترل ناآرامی‌ها. نظم و امنیت انتظامی، ۱۳(۵۲)، ۱۰۹-۱۳۲. doi: 10.22034/osra.2020.95059

حیدرنیا، علیرضا. (۱۴۰۰). الگوی راهبردی ناآرامی‌های اجتماعی در تهران. رساله دکتری، دانشگاه دفاع ملی.

حسین پور، جعفر. (۱۳۹۹). رفتارهای جمعی در اجتماعات و اغتشاشات. تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.

حمیصی، مرتضی. (۱۳۹۱). الگوی راهبردی تأسیس و توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد ایرانی با تأکید بر منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. رساله دکتری. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

دروگر، قربان محمد. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی شیوه مدیریت ناآرامی‌های شهری مشهد مقدس در سال ۱۳۸۸ و ارائه الگو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دافوس ناجا.

رجبی تاج‌امیر، ابراهیم. (۱۴۰۲). رویکردها و سازوکارهای پلیس در پیشگیری از ناآرامی‌های اجتماعی. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم. ۱۸(۶۷)، ۲۵۰-۲۱۹. doi: 10.22034/cps.2023.1273583.1587

رضایی، احمد. (۱۴۰۱). پیشگیری از بحرانی شدن اغتشاش، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین.

صفایی، سیدحسین؛ محقق داماد، سیدمصطفی و درویش‌زاده، محمد. (۱۴۰۱). مسئله‌یابی حقوقی در ناآرامی‌های ۱۴۰۱ ایران. تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی (دانشنامه‌های حقوقی سابق)، ۵(۱۶)، ۷-۶۴. doi: 10.22034/law.2023.702162

عسگری، محمود و حسینی، حسین. (۱۴۰۰). واکاوی حکمرانی امنیتی برای مقابله با ناآرامی‌ها در جمهوری اسلامی ایران. نشریه علمی آفاق امنیت، ۱۴(۵۳)، ۲۵۴-۲۲۷. dor 20.1001.1.25381857.1400.14.53.8.4

عسگری، محمود. (۱۳۹۹). تحلیل ناآرامی‌های مهم اجتماعی در چهار دهه اخیر و سناریوهای ناآرامی‌های احتمالی آینده و الگو مدیریت آن. رساله دکتری. دانشکده امنیت ملی. دانشگاه عالی دفاع ملی.

کرمی، حسن. (۱۴۰۲). راهنمای عملی فرماندهان یگان‌های ویژه در ارتقای آمادگی و انجام عملیات مقابله با اغتشاش، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی.

کرمی، حسن. (۱۴۰۱). طراحی الگوی انتظامی پیشگیری از شکل‌گیری اجتماعات غیرقانونی و کنترل آن. فصلنامه انتظام اجتماعی. ۲(۱۴)، ۱-۱۵. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/entezam.2022.99844

کوهن، رابرت. (۲۰۱۰). پلیس جامعه‌محور (ترجمه مرکز مطالعات و تحقیقات کاربردی طرح و برنامه و بودجه فرماندهی کل انتظامی)، تهران: نشر فرات.

محمودبابویی، محمودرضا؛ ذوالفقاری، حسین؛ رادان، احمدرضا و بیات، بهرام. (۱۴۰۱). نقش مولفه‌های اطلاعات و امنیت در تعامل مدیریت بحران‌های امنیتی. فصلنامه امنیت ملی، ۱۲(۴۶)، ۷-۳۲. doi 20.1001.1.33292538.1401.12.46.1.6

مفخمی شهرستانی، حسن و احتشامی، علی. (۱۴۰۱). تحلیل امنیتی - اجتماعی ناآرامی‌های پاییز ۱۴۰۱. فصلنامه انتظام اجتماعی، ۴(۱۴)، ۱-۲۸. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/entezam.2022.100245

وثوقی‌اصل، اصغر. (۱۴۰۳). مطالعه الگوهای مؤثر یگان ویژه فراجا در پیشگیری و مدیریت خشونت و ناآرامی اجتماعی. فصلنامه انتظام اجتماعی، ۱۶(۳)، ۱۲۷-۱۰۵. doi: 10.22034/entezam.2024.1276369.2580

یلز، آلیس. (۱۳۹۵). امور پلیسی شهری پس از بحران، مترجم منصور پهلوانی اصل، چاپ اول. انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.

Ácacio, Igor.(2022), Explaining military responses to protests in Latin American democracies ,City University of New York Comparative Politics, Volume 54(2), pp. 229-251(23).

Cohen, S. (2023). The Role of Social Intelligence in Promoting Social Change. Journal of Social Issues, 24(4) 95–120.

Gwama, U. M. (2024). Transformative approaches to managing student unrest in a South African university. Interdisciplinary Journal of Management Sciences, 1, 1-12.

Maciel, D. A., & MACHADO, M. R. D. A. (2021). Flows of protest control in são paulo (2013-2014). Novos estudos CEBRAP, 40, 227-241.

Rossella Selmini (2023). Urban security, public space and the control of protest. Some lessons from Italy and Spain. RASSEGNA ITALIANA DI CRIMINOLOGIA, XVII(3), 180-189.

Zick, Timothy, Public Protest and Civil Unrest (November 25, 2024). Arizona Law Review, Volume 67:2 (forthcoming 2025).